

Ráduly János

Bajor Andor mint váratlan vendég

Ugyancsak Makfalván történt 1979 tavaszán.

A szerzői est vendégeinek egy része Fülöp Dénes magyartanár lakására vonult át. Bajor félmaréknyi gyógyszert vett be (bár előzőleg ivott), aztán lefeküdt. A többiek a szomszéd szobában „húzódtak” meg, poharazgattak.

Hajnali fél négy óra körül megnyílt az ajtó, s amolyan „váratlan” vendégként, pizsamában, megjelent Bajor. Így köszönt be: — Mi a jó Isten, ebben a házban csak nekem kell aludnom?

Marosi Barna és a népköltészet

Egy héttel az 1992-es őszi romániai választások előtt a kibédi művelődési otthonban képviselőjelölt-találkozó volt. Marosvásárhelyről — kiküldöttként — Marosi Barna író, riporter volt jelen. Bemutakozó beszédét azzal kezdte, hogy sok a mondanivalója, de nem kíván szólni Kibéd gazdag néprajzáról. Adott pillanatban mégis belemelegedett a helyi folklórkincs taglalásába, s engem a három legjelentősebb romániai magyar népköltészeti kutató közé sorolt. A fülébe sűtam:

— Hja, ezt a kibédiek úgysem hiszik el.

Szőcs Kálmán és a népi őserő

1968. november 18-án Szőcs Kálmán a vendégem volt Kibéden. Előbb fölkerestük Bácsy Tibor nyugdíjas tanítót, költőt és festőt, akivel Kálmán elbeszélgetett. Utána a lakásomra „vonultunk”.

— Sakkozzunk — mondta Kálmán, miközben összekoccintottuk a pálinkás poharakat.

Mit ad Isten, az első sakkpartit fölényesen megnyertem. Kálmán megjegyezte:

— Látszik, hogy népköltéssel foglalkozol: valóságos népi őserővel hengereltél le a játszmában.

A második és harmadik parti már Kálmán győzelmét hozta.

Szöcs Kálmán feledékenysége

Valahányszor Szöcs Kálmán Kibéden járt, hol a táskáját, hol a tollát, hol a nyaksálját nálunk felejtette. Külön gond volt ezek visszajuttatása.

Egyik alkalommal a jegyzetfüzete maradt a széken. Mit tettem volna? Másnap buszra ültem, s személyesen jelentkeztem a szerkesztőségben. — Te Kálmán — mondtam —, a jegyzetfüzeted nálam maradt.

— Vettem észre — válaszolta —, de én a következőre gondoltam: mivel a legnehezebb rész, a nyersanyag nálad van, te ügyesen megírod a riportot.

— Hát nem írtam meg — válaszoltam. Akkor Kálmán azt mondta:

— Jó, most gyere, mert sört fizetek.

Nemess László és a huzat

1987-ben jelent meg Kovács György: *Emberarcok* című könyve. A novellákat tartalmazó kötet előszavát Nemess László író írta. Öt év múlva, 1992-ben Lacival összetalálkoztam a *Népújtság* szerkesztőségi bejáratánál. Persze, rögtön Kovács Györgyről kezdtünk beszélgetni. Adott pillanatban mondtam Lacinak:

— Menjünk ki a járdára, mert itt engem visz el a huzat, már szakad össze a dobhártyám. Nemess felkacagott:

— Huzat? Hát az mi? Látszik, hogy nem voltál tengerész.

Népmeséim első dicsérője

Szépréti Lilla író(nő) az *Új Élet* című folyóirat 1972. januári számában egész oldalas riportot közölt népköltészeti munkálkodásomról. Az írás *A népballadagyűjtő szerencséje* címmel látott napvilágot. Szép írását a következő évben a *Nagyapó mesefája* könyvsorozat harmadik kötetével köszöntem meg, amely egyszerre huszonegy kibédi népmesét is tartalmazott. Lilla így nyugtázta a könyv vételét:

„Ezer köszönet a szép könyvért, kíváncsian vártam is, hogy megjelenjen. Maga igazán szép munkát végzett. A lányommal olvasgatjuk nagy élvezettel, felismerni véljük régi kibédi lányunk szókincsét.”

Dávid Gyula magasugró-léce

A *Kibédi népballadák* (1975) című könyvem bevezető tanulmányát végül is én — a gyűjtő — fogalmaztam meg. Ebben Dávid Gyulának, a könyv szerkesztőjének volt döntő szerepe, ő írta 1974. október 19-én keltezett levelé-

ben: „Valóban szükséges az, hogy önállóan és szépen megírja azt, aminek az anyaga a kezében van, mert ezzel nemcsak a folklorisztikának használunk — kihozva egy jó kötetet —, hanem segítjük a további munkához való felkészülését is.”

Gyönyörű biztatás. Perdöntő mondata — amely az előszó megírását „kikovácsolta” belőlem — így hangzott:

„A magasugró-teljesítményeknek is az a titka, hogy folyton emelik a lécet.”

Beke Sándor megnyugtat

A *Jóságvilágom* című verseskötet kéziratát 1999 őszén adtam át az Erdélyi Gondolat Könyvkiadónak. Az egyezség szerint a könyvnek 2000 januárjában jönnie, azaz megjelennie kellett volna.

Eltelt február, március, már áprilist írtunk. Egyik nap Beke Sándor, a kiadó igazgatója, betoppant hozzám.

— Mi van a kéziratommal? — kérdeztem.

— Mikorra ígértem?

— Januárra.

— Hát január semmiképpen sem jöhet számításba, de május, június igen. Különben nyugodj meg: a te könyveid nem futnak ki az időből.

Bölöni Domokos és a hadsereg

1992-ben Székelyvajában voltam író-olvasó találkozón Bölöni Domokossal. A művelődési otthon nagytermében került sor a felolvasásokra. Bölöni novellával rukkolt elő: jól belemelegedett az „előadásba”, amikor az asztalon levő ásványvizes üveg „kilőtte” magát, nagyot pukkant. Bölöni felpillantott a könyvből, s belekiáltotta a csendbe:

— Armata e cu noi! Fără violență. Azaz: A hadsereg velünk van! Kerüljük az erőszakot!

Aztán, mintha mi sem történt volna, olvasta tovább a novellát.

Le a kalappal!

Az 1980-as évek elején az egyik makfalvi irodalmi találkozón Dali Sándor író, szerkesztő is részt vett. A találkozó után hozzáléptem, hogy dedikálja meg a *Le a kalappal* (Bukarest, 1967) című könyvét. Dali felugrott ültéből, s boldogan átölelt:

— Végre, hogy szálában is láthatom! — mondta. A könyvbe ezt írta: „Uram, ön előtt tényleg le a kalappal. Ráduly Jánosnak nagy tisztelettel, Dali Sándor.”

„Színészi” sikerem

A legnagyobb színészi sikeremet Erdőszentgyörgyön arattam az 1950-es évek elején. A helyi iskola tanári kara bemutatta Csokonai: *Tempefői* című „szatírai játékát”. Magam a három gavallér egyike voltam, Thiesz Tibor tanárkolléga szintén „fontos” szerepet játszott. Öltözetünk jobbára a Csokonai által előírt ruhadarabokból állt: „...hosszú tetejű kalapba, térdig érő bő anglus kaputrokba, három nagy gallérba, szarvasbőr bugyogóba...” Annyit mégis változtattunk, hogy a Tibi fején csakugyan hosszú tetejű, de nagyon keskeny karimájú, az én fejemen pedig lapos tetejű, széles karimájú (bözödi) szalmakalap volt, amely viszont színpompásan fel volt cicomázva.

Nos, a „rendező” (Hochmal Ervin tanár) egyik fogása az volt, hogy a színelőadás megkezdése előtt a szereplők kivonultak a függöny elé, hogy bemutatkozzanak a közönségnek.

Előbb Thiesz Tibi ment ki: nagyon magas, sovány férfi volt. Amikor őt a közönség meglátta, hahotázni kezdett. Mindjárt én is felzárkóztam melléje: közep-termetű, vékony dongájú legényecske lévén, ketten valahogy úgy néztünk ki, mint Gulliver és az óriás. A teremben felharsant a vastaps. Tibivel hajladoztunk jobbra is, balra is, élveztuk a váratlan ünneplést. Közben a függöny mögül jött a jelzés, hogy vonuljunk vissza. Csakhogy a közönség fergeteges vastapsba fogott. Ismét kitudskoltak a függöny elé, s ott is maradtunk, amíg a nézőtéren elcsitult a tomboló jókedv. Amikor visszakerültünk a színpadra, Tibi tréfásan megjegyezte:

— Teljes a siker, a darabot már nem is muszáj előadni.

Persze, a darab bemutatott. A közönség — Csokonai szavaival élve — „lebilincseltetett.”

Balázs Sándor
Köznapi filozófia

Gondolatok példázatokkal
IV.

VÁLTOZATOK EGY-EGY TÉMÁRA

ÉRTÉK

1. Baj, ha az érdek és az érték között kell választani.

A viszonteladásból meggazdagodott ürge és az életét a képzőművészetnek szentelő, éppen csak tengődő grafikus régi ismerősként beszédbe elegyedett. Szót követett, míg végül amolyan spekulatív vizekre eveztek. Az érdekek és az értékek viszonyára terelődött a szó. Elsőnek a műalkotások áruba bocsátására szakosodott kereskedő bökte ki igencsak földhöz ragadt, kommerciális véleményét erről a bölcséletben sokat vitatott témáról.

— Micsoda hülyeség! A minap valaki az érdek és az érték közötti választásra szólított fel. Még hogy választás! Nincs mik között. Az én szótáramban, vagy mondhatom így: a széfemben, ez a két kifejezés vagy pénzköteg elválaszthatatlanul összefonódva van elraktározva. Ki vonná kétségbe, hogy ha növekszik a raktáromban felhalmozott áruk értéke, valamelyik festmény iránt a kereslet, akkor ez, ésszerű megítélésem szerint, egybeesik saját érdekemmel. Hiszen ekképpen a továbbadás céljából vett portékámat, legyen az művészi érték, sokkal többért fogom eladni.

A művészember, a beszélgetőtársa, aki az irónját vázlat-, nem pedig leltárkészítésre használta s ráadásul filozofikus vonzalmakkal volt megátkozva, felrajzolta az ettől különböző nézőpontját.

— Parlagi módon fogalmazol. Az érdek valóban azt fejezi ki, hogy ez vagy az a valami jelentőséggel, súllyal bír, előnnyel jár valaki vagy valakik számára. Profán kifejezéssel élve: az illető vagy illetők hasznot húznak belőle. De mi lesz, ha a nyereség nem anyagi értékekben, mondjuk nem pénzben mérhető. Haszon valaminek a foganata akkor is, ha a teljesítményt elismerik, tisztelik, megbecsülik, mások élvezik. S ez nem azonos a pekuniáris ellenszolgáltatással. Az érték birtokolhatja valaminek azt a tulajdonságát is, hogy az emberek vagy közösségek számára jelentős, becses, még ha ebből senki sem húz anyagi hasznot. Például egy
